

Karlheinz Stockhausen'dan Köln'de bir dünya prömiyeri

BİR OPERA İKİ SALON

MERVE KAZOKOĞLU *
mervekazok@yahoo.com

- Merve, İstanbul'a geliyoruz. Michaelion için.

- ??

- Başmelek Mikâil'i duydun mu hiç?

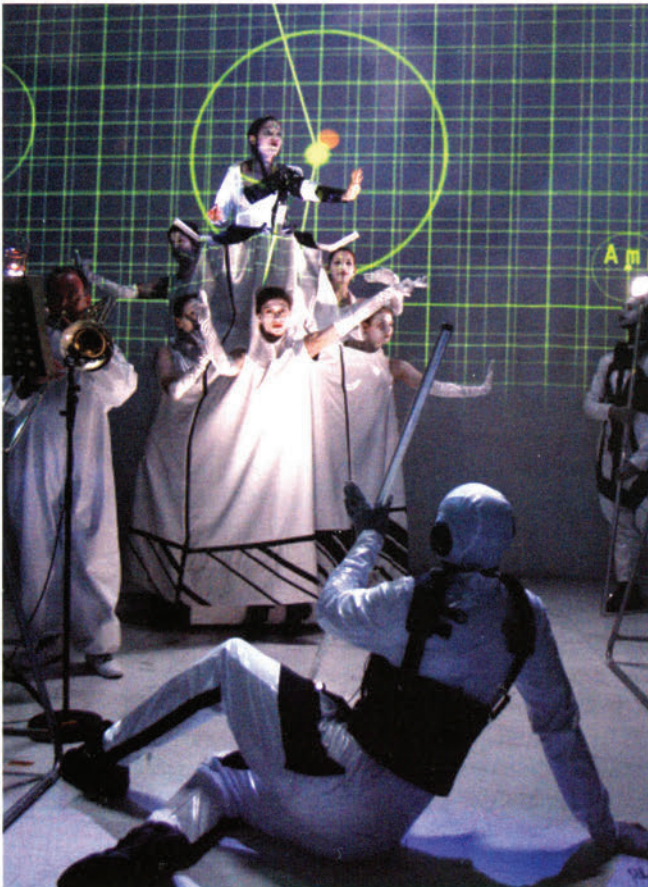
- Evet?

- Bizans İmparatoru Konstantin, Mikâil'in kendisine görüldüğü Sosthenion'da (İstinye) bir kilise yaptırmış, çok kutsal bir yer, ismi de Michaelion. Hatta NUR'dan ÇARŞAMBA operasının dördüncü sahnesi de "Michaelion" adını taşıyor. Stockhausen orayı görmeyi çok istiyordu, Mikâil en önemli melekti onun için.

2010 yazı Paris'ten kalkıp 1 Eylül günü Sirkeci Garı'na varan Orient Express'in içinden, II. Dünya Savaşı sonrası batı müziğinin kült figürlerinden Karlheinz Stockhausen'ın (1928-2007) iki ilham perisi çıktı. Stockhausen'ın 1974'ten bu yana kendisi için kırktan fazla eser bestelediği Amerikalı klarinetist Su-

zanne Stephens ve 1982'den bu yana tüm flüt eserlerini ithaf ettiği, elektronik stüdyoda asistanlığını da üstlenen Hollandalı flütist Kathinka Pasveer, bugün üzerinde İstinye Taksiarhi Rum Ortodoks Kilisesi bulunan Michaelion'u ziyarete geldiler. Yine Mikâil'den izler taşıyan Arnavutköy Taksiarhi Rum Ortodoks Kilisesi'ni ve İstanbul'un diğer önemli dinî mekânlarını da (Eyüp Sultan dahil) ziyaret ettiler.

Bu ziyaretlerin ardından başmelek Mikâil, 2011'in en fantastik ve unutulmaz müzik olaylarından birinde karşımıza çıktı. Karlheinz Stockhausen'ın 26 senede (1977-2003) bestelediği devâsâ opera serisi **NUR - Haftanın Yedi Günü**'nün son operası **PAZAR**'ın (1998-2003) dünya prömiyeri, 9 Nisan (1. bölüm, üç sahne) ve 10 Nisan (2. bölüm, iki sahne ve veda) tarihlerinde Köln Operası ve yeni müzik topluluğu musik-Fabrik tarafından Köln Fuar Alanı'ndaki Staatenhaus'ta gerçekleştirildi. Müzik yönetmenliğini Kathinka Pasveer ve Peter Rundel'in üstlendiği operayı sahneye koyan hayal gücü sınırsız ekibin başında Roland Olbeter (sanatsal konsept-

dekor), Urano'dan Franc Aleu (sanatsal konsept-video) ve 1992 Barcelona Olimpiyat Oyunları'nın açılışını gerçekleştiren, 1999'da Salzburg Müzik Festivali'nde Berlioz'un *Faust'un Lânetlenmesi*'ni ve 2007-2009 arası Valencia'da Wagner'in *Nibelungen'in Yüziği*'nü (şef Zubin Mehta) sah-

neye koyan Katalan tiyatro topluluğu La Fura dels Baus'tan Carlus Padrissa (sanatsal konsept-sahneye koyan) vardı.

Her sahnesi Tanrı'ya ithaf edilmiş *NUR*'dan *PAZAR*'ın (*SONNTAG aus LICHT*) alt başlığı: "On vokal solist, bir erkek çocuk sesi, dört enstrümental solist, iki koro, iki orkestra, elektronik müzik, ses yönetmeni için beş sahne ve bir veda".

Tüm sahnelerinin birbirinden bağımsız olarak önceki yıllarda seslendirildiği opera, cömert sponsorlar sayesinde ilk defa bir bütün halinde sahneye kondu. Yaklaşık beş saat süren bu ender müzik olayı, prömiyerin ardından beş defa daha sahnelenerek müzik tiyatrosu tarihindeki yerini aldı.

NUR (LICHT) serisine kısaca değinecek olursak: Tüm dünya kültürlerini kucakladığı, toplam 29 saat süren yedi operadan oluşan bu halkada Stockhausen haf-tanın her gününe müzikal bir anlam veriyor. Bu anlamın temelini, **NUR**'un üç kahramanının kendine ait melodisi, müzikal "formül"ü oluşturuyor. Mikâil (Michael), Havva (Eva) ve Lusifer'in (Luzifer, Sabah Yıldızı da denilen melek; Latince anlamı "ışık getiren", Hıristiyan inanışında Şeytan ancak Stockhausen için Şeytan'ın "dışışleri bakanı") formülleri bir arada üç sesli "süperformül"ü oluşturuyorlar. İşte **NUR**'un 29 saati bu üç formülün ve süperformülün akla gelebilecek her şekilde işlenmesinden oluşuyor. Operaların konularını, müzikal malzeme ve tekniklerini bu üç kahramanın günlere dağılımı belirliyor: "*Pazartesi Havva'nın günüdür. Salı Mikâil ile Lusifer'in arasındaki çekişmenin günüdür. Çarşamba İşbirliği günüdür. Perşembe Mikâil'in ve Öğrenme'nin günüdür. Cuma Yoldan Çıkma'nın günüdür. Cumartesi Ölüm ve Ölümünden sonra Dirilme'nin, Pazar ise Havva ve Mikâil'in mistik birleşmelerinin ve beyaz nûrun günüdür.*" Buna ilâveten Stockhausen değişik kültürlerin geleneklerinden yola çıkarak her günü bir renk, sembol, madde ve hareket ile bağdaştırıyor. Günlerin bu özellikleri kendilerini kostümlerde, ışıpta, koreografide gösteriyorlar. Stockhausen müzisyenlerin mimiklerinden, hareketlerinden kostümlerin rengine, ışığın zamanlamasına kadar sahneye ilgili birçok detayı da müzikle beraber "besteliyor", partisyona not ediyor: "*Haftanın her aşamasına bir anlam vermeyi denedim. Bugün cuma ve ben turuncu bir kazak giyiyorum.*" (Stockhausen; Thiemann ve Wilhelmer ile Opernwelt dergisi için 29.10.2004 tarihli söyleşiden)

Kokusu buhur, rengi beyaz ve altın, duyu organı sezgi olan **NUR**'dan **PAZAR**'ı Köln Fuar Alanı'ndaki Staatenhaus'un içine kurulan iki salonda seyrettik. Operanın iki sahnesi A salonunda, iki sahnesi B salonunda, son sahnesi de hem A hem B salonunda sahnelendi. Köln Operası Sanat Yönetmenliği biletle beraber verilen mektupta seyircilerden temsillere beyaz veya açık renk kıyafetle gelmelerini rica etmişti. Böylece seyirciler de sahnelerin bir parçası oldular.

İŞIKLAR-SULAR (PAZAR-SELÂMI) (Soprano, tenor ve synthesizerlı orkestra için, 1999) başlığını taşıyan ilk sahneyi bir otağı andıran yuvarlak A salonunda, içiçe daireler şeklinde sıralanmış şezlonglara uzanmış vaziyette seyrettik. Havva ve Mikâil'in mistik birleşmesini konu alan sahnede dokuz gezegen, Güneş, Ay ve son olarak birleşmeyi temsilen "Micheva" gezegeninin hareketleri, seyircilerin arası-na dağıtılmış 29 müzisyene paylaştırılmış Havva ve Mikâil formüllerinin seslerinin salon içindeki dolaşımında yansıtılıyor. Salonun duvarlarında gezegenlerin ve uyduların videoları dönüyor. Dansçıların hareketlendirdiği, salonun içinde, seyircilerin arasından sürekli süzülen soprano Havva ve tenor Mikâil'in akışlarıyla mükemmel bir "surround" deneyimi yaşıyoruz. Seyirci ses, ışık, video ve hareketlerle kuşatılıyor.

Yine A salonundaki ikinci sahne **MELEK-ALAYLARI** (a cappella koro için, 2000) aynı "mekân müziği"ne bir örnek. Yine gökyüzünün yedi farklı yönüne yerleştirilmiş her biri farklı renkte yedi melek grubu yedi dilde Tanrı'yı övüyor. (Pazartesi melekleri Hintçe, Salı melekleri Çince, Çarşamba İspanyolca, Perşembe İngilizce, Cuma Arapça, Cumartesi Afrika-Svahili dilinde, Pazar Almanca.) Her koro Havva ve Mikâil formülünden çıkışla iki sesli polifon şekilde bestelenmiş. Tekerlekli kürsüsünün üzerinde itilerek zaman zaman salondaki yeri değiştirilen ("uçan") koro şefinin yanı sıra koro grupları da dinî bir alay hâlinde yürüyor, yerlerini değiştiriyorlar. Seyircilerin arkasında duvar boyunca dizilmiş tutti korosunun her bireyi de bu formüllerin fragmanlarından seslerle müzikte sabit ve etkileyici bir arka plan yaratıyor. Kırk dakika süren ve çağımızın tartışmasız en müthiş a cappella eserlerinden biri olan **MELEK-ALAYLARI**'nı James Wood yönetiminde Cappella Amsterdam, Estonya Filarmonik Oda Korosu ve Köln Opera Korosu (tutti-koro) mükemmel bir şekilde seslendirdi, seyirciler bir ses ve ışık deryâsı içinde yıkandı.

Üçüncü sahne **İŞIK-RESİMLER** için (Bassetthorn (alto klarinet), modülatörlü flüt, tenor, modülatörlü trompet, synthesizer, ses yönetmeni ve ışık-resimler için, 2002/03) bildiğimiz konser salonu şeklindeki B salonuna geçtik. Salona girerken 3D gözlük dağıtıldı. Sahnede bir su birikintisi içinde Havva'yı temsilen bir flüt

KENT NAGANO

Gods, Heroes and
Men - Beethoven:
The Creatures of
Prometheus Symphony
No.3 "Eroica"

ŞİMDİ MÜZİK
MARKETLERDE!

www.sonymusic.com.tr

(kadın) ve bir bassetthorn (kadın) ve Mikâil'i temsilen bir trompet (erkek) ve bir tenor 42 dakikalık müziği - hareketleriyle - ezbere seslendirdi. Sahneyi oluşturan yedi bölüm librettoda taş, bitki, hayvan, element, gökcisimleri, aziz isimlerinden ve Tanrı konusundan oluşuyor. Müzisyenlerin arkasındaki perdeden librettoyu görsel olarak destekleyen üç boyutlu resimleri seyrediyoruz. Müzisyenlerin hareketleri de müziğin, seslerin hareketini, yönünü gösteriyor ve sahneye ritüellik kazandırıyor. Havva ve Mikâil formüllerinin sondan başa ve farklı derecelerde geciktirilerek çalındığı bu ince ve çetin oda müziği eserini, haftanın son gününden bütün bir haftaya, geçmişe bakış olarak da okuyabiliriz.

Ertesi akşam, operanın dördüncü sahnesiyle devam ettik. Salzburg Müzik Festivali'nin siparişi üzerine bestelenmiş, İstanbul Müzik Festivali'ne gelmesi de gündeme gelmiş olan **KOKULAR-İŞARETLER** (Yedi vokal solist, bir erkek çocuk sesi, synthesizer için, 2002). Sırası gelen günün - Stockhausen tarafından tasarlanmış - işareti dansçılar tarafından sahneye getiriliyor ve ateşe veriliyor. Ateşin önünde o günün kahraman(lar)ından, günün işareti ve kokusunun anlamını dinliyoruz. Bu esnada günün kokusu bir buhurdanlık içinde tüm salonda dolaştırılıyor, böylece kulaklarımız ve gözlerimizin yanında burnumuz da bu şöleden payına düşeni alıyor. (Kokular sırasıyla: Cuchulainn-Kelt, Kyphimısır, Çamsakızı-Yunan, Rosa Mystica-İtalyan/Alman, Tate Yunanaka-Meksika, Ödağacı-Hint, Buhur-Afrika). Günlerin renkleri diğer sahnelerde olduğu gibi burada da kostümlerde ve ışıkta kendini gösteriyor. Solistlerin hareketlerinin de müzikle birlikte "bestelendiği" sahnenin sonunda Havva (alto) ve Mikâil bu sefer anne ve çocuk olarak beliriyor, etkili bir düetin ardından salondan çıkarken, elimize üzerinde bundan sonraki son sahne için hangi salona gideceğimizin yazılı olduğu bir kitap ayracı veriliyor.

YÜCE-ZAMANLAR ismini taşıyan son sahnenin herbiri 35 dakika süren iki ayrı versiyonu için (Koro için 2001/02 ve orkestra için 2001/02) seyirciler A (koro) ve B (orkestra) salonları arasında paylaşıldı. Birbirleriyle ses bağlantısı bulunan iki salonda aynı anda sahnelenen eserde banttan dinlediğimiz koro (WDR - Batı Alman Radyo Korosu, şef Rupert Huber) orkestradan 18 saniye sonra başladı. Koro B salonuna, orkestra da A salonuna yedi defa hoparlörler ve video üzerinden bağlandı ve bu şekilde Havva ve Mikâil'in mistik birleşmesinin teknik yansımaları dinledik. Ama ilginç olan, koro orkestradan sonra başladığı için orkestra yansıtıldığında A salonunda "geleceği", koro yansıtıldığında B salonunda "geçmiş" duymamız oldu. Almandaki çizgiyi kaldırdığımızda "düğünler" anlamına da gelen **HOCH-ZEITEN**'de koro beş gruba ayrılıyor ve her grup farklı dillerde (Hintçe, Çince, Arapça, İngilizce ve Afrika-Svahili dilinde) mistik birleşmeye uygun dinî metinler veya aşk şiirleri seslendiriyor. Bu esnada salonda, değişik milletlerden seçilmiş dansçılar beş grup hâlinde bu dillerin kültürlerindeki düğün ritüelini dansla canlandırıyorlar. Seyircilerin dansçıların arasında dolaştığı sahnede güçlü görseleliğe kapılmadan beş kanaldan duyulan müziğe konsantre olmaya dikkat ettik.

İki salondaki ilk performansların ardından seyirciler salonları değiştirdi ve sahneler tekrarlandı. B salonunda **YÜCE-ZAMANLAR**'ın orkestra versiyonunu dinledik. Üfleme ve yaylı çalgıların koro gibi beş gruba ayrıldığı eserde (genelde beş farklı tempo, dolayısıyla beş şef) **NUR** serisinin diğer operalarından Havva ve Mikâil'le ilgili yedi düet (veya trio) orkestra partisini zenginleştirdi. Bu şekilde yine haftanın son

gününde geride kalan ama yine gelecek günleri hatırlamış olduk.

Seyirciler salonlardan ve binadan yavaş yavaş çıkarırken **YÜCE-ZAMANLAR**'ın beş synthesizer için versiyonu **PAZAR'IN-VEDÂSİ** (2001/03, elektronik müzik) başladı. Beş kanaldan dışarıya da verilen müzik bizi bu kozmik dünya tiyatrosundan evlerimize uğurladı.

Haftanın günlerinin ardından Karlheinz Stockhausen 2004'te **SES: Günün 24 Saati** serisine başlamıştı, ancak günü tamamlamasına az bir zaman kala, 21. saatin ardından aramızdan ayrıldı. Ömrü yetseydi günü saatler, dakikalar ve saniyeler izleyecekti.

1981'de Milano La Scala Operası'nda dünya prömiyeri yapılan **NUR**'dan **PERŞEMBE**'yle başlayan serinin sahnelenen son günü **PAZAR** oldu. Buna rağmen serinin sahnelenmesi tamamlanmış değil. **ÇARŞAMBA** bir bütün olarak henüz sahne ışıklarını görmedi.

Stockhausen'ın hayali, günlerin temsillerinin arka arkaya bir hafta içinde gerçekleştirilmesiydi. Bestelenmesi 26 sene süren, ilk günün sahnelenmesinden bu yana 30 sene geçmesine rağmen henüz tümü sahneye taşınmamış olan bu yedi dev operanın, bestecisinin hayaline uygun olarak bir seri hâlinde sahnelendiğini bakalım ne zaman ve nerede göreceğiz? **A**

* Detmold Müzik Yüksekokulu, Frankfurt.

klasik keyifler 2011 - Kapadokya

Temmuz:

- 9 Temmuz Cumartesi, 19:00 Gallery Cappadocia
"Müzikal Bacchanalia" Ankara Üniversitesi Solistleri
'Kapadokya Şarap Günleri' ile birlikte gerçekleştirilmektedir
- 10 Temmuz Pazar, 17:00 KMYO Osmanlı Medresesi
"Peri Masalları, Rüyalar ve Fısıltılar" Birsan Ulucan, piyano resitali
- 11 Temmuz Pazartesi, 22:00 Gülkonaklar
"Avlu Keyfi" KK Sanatçıları
- 12 Temmuz Salı, 21:00 KK Argos'ta
"Özgür Çello" Ozan Tunca, cello
- 15 Temmuz Cuma, 23:00 Saruhan
"Gece ve Düşler" Özcan Ulucan ve Ellen Jewett, keman
Çetin Aydar, viyola; Şölen Dikener, çello
- 16 Temmuz Cumartesi, 19:30 KMYO Osmanlı Medresesi
"KK Genç Müzisyenler Resitali"
- 17 Temmuz Pazar, 17:00 KMYO Osmanlı Medresesi
"KK Genç Müzisyenler Resitali"
- 19 Temmuz Salı, 21:00 KK Argos'ta
"Devrimler ve Fantaziler" Ellen Jewett ve Özcan Ulucan, keman
Özgür Aydın, piyano
- 21 Temmuz Perşembe, 22:00 Villa Columba
"Avlu Keyfi" KK Müzisyenleri
- 23 Temmuz Cumartesi, 21:00 Saklı Vadi
"KK Oda Müziği Şenliği"
KK sanatçıları ve katılımcıları bir araya geliyor
- 24 Temmuz Pazar, 17:00 KMYO Osmanlı Medresesi
"KK Genç Müzisyenler Oda Müziği Konseri"
- 27 Temmuz Çarşamba, 22:00 Ürgüp Dinler Otel
"La Mer Havuzbaşında" La Mer Yaylı Dörtlüsü
- 28 Temmuz Perşembe, 19:30 Hacı Bektaş Kültür Merkezi
"Deniz Bektaş'a Gelir" La Mer Yaylı Dörtlüsü
- 30 Temmuz Cumartesi, 21:00 KK Argos'ta
"Hayat Zor ve Zalim" La Mer Yaylı Dörtlüsü

Ağustos:

- 7 Ağustos Pazar, 21:00 Sarıca Kilisesi
"Guitarissimo" Antonio Mascolo ve Ayşegül Koca, gitar ikilisi
- 8 Ağustos Pazartesi, 21:30 Elleni Bar Üstkat
"Klasik Türk Müziği Gecesi" Süleyman Yardım ve ekibi
- 9 Ağustos Salı, 21:00 KK Argos'da
"Klarinet Aşkına" Sacha Rattle, klarinet ve Zeynep Özsuca, piyano
- 10 Ağustos Çarşamba, 19:30 KMYO Osmanlı Medresesi
"KK Genç Müzisyenler Resitali"
- 11 Ağustos Perşembe 21:00 KK Argos'da
"Sesin Neyi var?" Tektraks Quartet
- 12 Ağustos Cuma, 23:00 Saruhan
"Gece ve Düşler" Tektraks Dörtlüsü ve Richard Faria, klarinet
- 13 Ağustos Cumartesi, 21:00 Sarıca Kilisesi
"Sert Sessizler" Anıl Eraslan, çello ve Sumru Ağıriryüyen, ses
- 14 Ağustos Pazar, 17:00 KMYO Osmanlı Medresesi
"Besteciler Kazanı'ndan" Kamran Ince, Marc Mellits ve B.K.Kazananları
- 15 Ağustos P.tesi 21:00 KMYO Osmanlı Medresesi
"Solo piyano ve Oda Müziği" Heater Taves ve KK sanatçıları
- 16 Ağustos Salı, 21:00 KK Argos'ta
"Besteciler Kazanı'ndan" Kamran Ince, Marc Mellits ve B.K.Kazananları
- 19 Ağustos Cuma, 21:00 Saklı Vadi
"KK Oda Müziği Şenliği" Olgu Kızılay ve Ellen Jewett; keman; Tuba Özkan ve Katherine Murdock; viola; Heidi Hoffman; çello; Richard Faria; klarinet
Mark Hill; obua; KK 2011 genç sanatçılarıyla beraber performans
- 20 Ağustos Cumartesi, 21:00 Gallery Cappadocia
"KK kapanış Konseri ve Kokteyl" KK Sanatçıları
- 21 Ağustos Pazar, 17:00 KMYO Osmanlı Medresesi
"KK Oda Müziği Şenliği" Olgu Kızılay ve Ellen Jewett; keman; Tuba Özkan ve Katherine Murdock; viola; Heidi Hoffman; çello; Richard Faria, klarinet
Mark Hill, obua; KK 2011 genç sanatçılarıyla beraber performans

www.klasikkeyifler.org

Detaylı bilgi için :
music@klasikkeyifler.org
+90 532 614 4955

Konser sırasında konaklama,
biletler ve diğer tur
ihtiyaçları için:
www.argeus.com.tr
+ 90 384 341 4688